

**MÚSICA
ANTIGA**

16 DE NOVEMBRE
SALA 1 PAU CASALS

VIVALDI: LES QUATRE ESTACIONS

EL SO ORIGINAL. JORDI SAVALL

PROGRAMA DE MÀ

ANTONIO VIVALDI

(Venècia 1678 - Viena 1741)

Les quatre estacions i altres concerts

Vivaldi Acadèmia 2023:

L'orquestra de l'*Ospedale della Pietà*

Homenatge a la Natura

IL PROTEO O SIA IL MONDO AL ROVESCIO

Concert per a violí, violoncel, cordes i arc continu en Fa, RV 544, F. IV, n. 5

1. Allegro
2. Largo
3. [Allegro]

LA TEMPESTA DI MARE

Concert per a violí, cordes i baix continu en Mi b, RV 253, F. I, n. 26

Il cimento dell'armonia e dell'invenzione, op. 8, n. 5 (1725)

1. Presto - Adagio - Allegro
2. Largo
3. Presto

CONCERT AMB 4 VIOLINS I VIOLONCEL OBLIGATS, CORDES I BAIX CONTINU EN SI MENOR, RV 580, F. IV, N. 10

L'estro armonico, op. 3, n. 10 (1711)

1. Allegro
2. Largo
3. Larghetto – Adagio – Largo
4. Allegro

PAUSA 20'

LE QUATTRO STAGIONI

Concert per a violí, cordes i baix continu (1723)
Il cimento dell'armonia e dell'inventione, op. 8 (1725)

CONCERT N. 1 EN MI MAJOR: *LA PRIMAVERA*, RV 269, F. I, N. 22

(Sonet: *Som a la primavera...*)

1. Allegro
2. Largo e pianissimo
3. Allegro

CONCERT N. 2 EN SOL MENOR: *L'ESTATE*, RV 315, F. I, N. 23

(Sonet: *En la dura estació...*)

1. Allegro mà non molto – Allegro
2. Adagio – Presto – Adagio
3. Presto

CONCERT N. 3 EN FA MAJOR: *L'AUTUNNO*, RV 293, F. I, N. 24

(Sonet: *Celebra el camperol...*)

1. Allegro – Allegro assai
2. Adagio molto
3. Allegro

CONCERT N. 4 EN FA MAJOR: *L'INVERNO*, RV 297, F. I, N. 25

(Sonet: *Entre les neus gelades...*)

1. Allegro non molto
2. Largo
3. Allegro - Lento

La durada aproximada del concert és de 30 minuts per a la primera part i 50 minuts per a la segona

LE CONCERT DES NATIONS FÉMININ

ACADÈMIA VIVALDI 2023

LAURA AUBERT, RECITAT

ALFIA BAKIEVA, CONCERTINO

JORDI SAVALL, DIRECCIÓ

PRIMERS VIOLINS Catalina Reus, solista / Veronika Furedi / Noyuri Hazama / Ángela Moro · **SEGONS VIOLINS** Marguerite Wassermann, solista / Miren Zeberio / Karolina Habalo / Sara Balasch · **VIOLES** Núria Pujotràs / Alaia Ferran / Nina Sunyer · **VIOLONCELS** Bianca Riesner, concertino / Matylda Adamus / Sophie Lamberbourg · **CONTRABAIXOS** Laura Asensio / Léa Yeche · **TIORBA I GUITARRA** Albane Imbs · **CLAVICÈMBAL** Marie van Rhijn

Alfia Bakieva toca un violí de Francesco Rugeri, construït en 1680 en Cremona, Itàlia, cedit per la Jumpstart Jr. Foundation.

COMENTARI

per **Victòria Palma**

L'OSPEDALE DELLA PIETÀ

«El millor lloc per escoltar música a Venècia és als hospicis. A tots hi ha noies bastardes o òrfenes i se les educa a expenses de l'Estat, i a les més dotades se les ensenya exclusivament per destacar en l'art de la música. Viuen en clausura, com les religioses. On en gaudeixo més és a l'Ospedale della Pietà. És l'únic lloc on es pot sentir un atac clar i immaculat de la corda. Quina netedat d'execució! Us juro que no hi ha res tan bonic com veure les noies dirigint l'orquestra i marcant el compàs amb una precisió inimaginable.» Charles de Brosses. Venècia, 1739.

Aquesta carta, escrita pel magistrat i viatger francès durant el seu pas per Venècia, és un reflex de la importància que la música va arribar a assolir en aquella societat. En bona part, ho havia aconseguit Antonio Vivaldi, un músic clau en la intensa activitat musical veneciana i també de la Pietà.

L'Ospedale della Pietà era un dels quatre hospicis que hi havia a Venècia al segle XVIII. Havia estat fundat el 1346 i acollia noies i nois orfes, o els que no podien ser mantinguts per les seves famílies. També exercia de conservatori, però en aquest cas només reservat a les noies. La majoria d'elles rebia una educació molt bàsica, se les coneixia com les *figlie del comune*, i també n'hi havia una part molt petita que rebia a més una rigorosa educació musical, les conegudes com a *figlie di coro*.

Vivaldi va entrar a la Pietà amb vint-i-cinc anys, el 1703 –només mig any abans havia estat ordenat sacerdot–, i va estar-hi vinculat, de manera discontinua, durant gairebé quaranta anys, primer com a mestre de violí, fins a arribar a mestre dels concerts, un nou càrrec creat a la seva mida. Tot i així, no va ser un camí de roses. El seu contracte s'havia de renovar cada any, per votació dels administradors, i no sempre li va ser fàcil. En diverses ocasions la seva renovació va ser rebutjada i va quedar-ne fora des de mesos a anys, tot i que sempre l'acabaven readmetent.

Els primers temps, Vivaldi no havia de compondre. Havia estat contractat per millorar els instruments de corda, i la seva feina –que l'ocupava tres dies a la setmana– consistia a ensenyar, assajar, comprar i fer reparar els instruments. Impartia classes de violí, viola anglesa, violoncel i clavicèmbal, i també podia comptar amb tiorbes, viola *d'amore*, mandolina, salteri, fagot, trompetes... (el vent, el cor i l'orgue estaven sota la tutela d'altres mestres). En pocs anys, tota aquesta diversitat d'instruments i sons, el seu magisteri, el virtuosisme de les noies i aquella nova manera de compondre (ja era reconegut a Europa) van situar la Pietà on mai abans havia arribat, el millor lloc a Venècia per escoltar música instrumental. Locals, mecenes i turistes es delien per anar-les a sentir, sense veure-les perquè tocaven darrere una gelosia que alhora potenciava la seva aura de misteri. I tot plegat volia dir fer créixer les arques de l'hospici i encàrrecs per al mestre. Vivaldi va compondre els seus cinc-cents concerts, la majoria per a la Pietà, sempre pensant en les aptituds de les seves pupil·les i aportant-hi una nova manera de fer música, com podrem comprovar en els que escoltarem en aquesta vetllada.

Quant al conservatori, comptava amb unes quaranta noies que treballaven diàriament a un nivell altíssim. Algunes tocaven diversos instruments i també hi havia les noies del cor i les solistes. Les més veteranes, les *maestre*, es feien càrrec de la formació de les joves, d'altres feien de copistes, algunes componien, n'hi havia que preparaven les classes, els assajos, els concerts i, en absència del mestre –cosa que passava molt sovint–, la més avantatjada assumia la direcció

des del clavecí o del primer violí, com ho feia Vivaldi, o bé marcant el compàs com es feia a l'època.

Les *figlie di coro* rebien un tracte especial, certament, però sense cap remuneració. Elles eren propietat de la institució, fins al punt de portar marcada “a foc” una “P”, o tatuada o penjant d'un cordill. En tot cas, la cicatriu mostrava també a qui pertanyien.

Els seus noms ens han arribat acompanyats de l'instrument que tocaven, Bettina de la viola, Margherita de l'arpa, l'Anna Maria del violí... que junt amb la resta de noies van ser les protagonistes d'un fet excepcional: les dones podien estudiar en un conservatori i fer música públicament.

Però res va ser gratuït. Totes es devien a la institució que les obligava a estar-s'hi entre deu i quinze anys, passats els quals podien quedar-s'hi, fer-se monges o casar-se. Si optaven pel casament, se'ls prohibia radicalment fer música en públic i l'home havia de signar un document que ho deixava ben clar.

Tot i així, la música va aconseguir que aquelles noies abandonades a la seva sort gaudissin del seu art i arribessin a ser valorades, respectades i aplaudides com les millors músiques de la Venècia de Vivaldi. Amb un però, i és que la funció caritativa i de reinserció tenia un as amagat: llibertat o música?

Siguem sinceres, a més d'una, alguna vegada, li deuria haver passat pel cap d'implorar el que demanaven els més desfavorits i que donaria nom a l'hospici del s. XIV: “pietat, pietat”.

TEXTOS

 [Descarrega els textos del concert](#)

(Traducció dels textos recitats: **Josep Pedrals**)

AMB EL SUPORT DE

Aquest concert forma part del **Projecte YOCPA, Young Orchestra and Choir Professional Academies**, liderat pel Centre Internacional de Música Antiga Fundació CIMA i compta amb el suport de la Unió Europea.

El projecte ofereix oportunitats de formació i feina a noves generacions de músics. Aquest programa combina el treball pedagògic d'experts professionals amb l'aprenentatge de músics joves a través d'acadèmies que es realitzen de manera presencial i en línia. Com a part de l'aprenentatge pràctic, aquestes acadèmies també ofereixen l'oportunitat de tocar amb els conjunts dirigits per Jordi Savall, Le Concert des Nations, a diferents sales d'Europa de prestigi i enregistrar CD dels repertoris treballats a les acadèmies.